

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถของเกษตรกรในการชำระหนี้สินเชื่อธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร อำเภอปัว จังหวัดน่าน ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้า รวบรวมงานวิจัย และงานเขียนที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1. ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)
2. แนวทางการดำเนินงานด้านสินเชื่อการเกษตรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)
3. แนวคิดเกี่ยวกับความหมายและลักษณะของสินเชื่อการเกษตร
4. แนวคิดเกี่ยวกับหนี้สินของเกษตรกร
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

เมื่อปี พ.ศ. 2490 รัฐบาลได้ตั้งธนาคารเพื่อการสหกรณ์ขึ้น เพื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนอำนวยความสะดวกทั้งหลาย ที่มีอยู่ในประเทศไทยขณะนั้นธนาคารเพื่อการสหกรณ์ ดำเนินการให้กู้เงินแก่สหกรณ์มาจนถึง พ.ศ. 2509 รัฐบาลจึงได้พิจารณาจัดตั้งธนาคารขึ้นใหม่เพื่อทำหน้าที่แทนธนาคารเพื่อการสหกรณ์ โดยมีเหตุผลดังนี้

1. ธนาคารเพื่อการสหกรณ์ ไม่มีอำนาจในการให้เงินกู้แก่เกษตรกรที่ไม่ใช่สมาชิกสหกรณ์ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก
2. ธนาคารเพื่อการสหกรณ์ ไม่ได้ทำหน้าที่ในการพิจารณาค่าของกู้
3. ธนาคารเพื่อการสหกรณ์ ไม่ได้ทำหน้าที่ให้สินเชื่อแบบกำกับแนะนำ และยังไม่มีความสามารถทำหน้าที่นี้ได้

การดำเนินงานและองค์การของธนาคารเพื่อการสหกรณ์ ยังไม่ได้รับ การรับรองจากต่างประเทศจึงเป็นเหตุให้กำลังเงินธนาคารไม่เพียงพอ ด้วยเหตุผลดังกล่าว รัฐบาลจึงได้จัดตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2509 โดยให้เป็นสถาบัน

ระดับชาติ มีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงการคลัง ทำหน้าที่อำนวยสินเชื่อให้แก่เกษตรกรอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านเกษตรกรโดยตรงและสถาบันเกษตรกร

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มีวัตถุประสงค์มุ่งให้ความช่วยเหลือทางการเงิน เพื่อส่งเสริมอาชีพการเกษตร หรือการดำเนินงานของเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์การเกษตร ตลอดจนส่งเสริมให้เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์การเกษตรสามารถประกอบอาชีพอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องเนื่องในการเกษตร เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวเกษตรกรรวมทั้งให้บริการรับฝากเงินเช่นเดียวกับธนาคารพาณิชย์ทั่วไปอีกด้วย

สินเชื่อทางการเกษตรที่มีประสิทธิภาพ ย่อมเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพราะนอกจากจะช่วยให้เกษตรกรมีเงินทุนเพื่อใช้จ่ายสำหรับการจัดหาปัจจัยการผลิตในการเกษตรแล้ว สินเชื่อการเกษตรยังเป็นเครื่องมือในการชี้นำทิศทางการผลิตของภาคการเกษตรให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางด้านภูมิศาสตร์ และภาวะการตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ จึงกล่าวได้ว่า "สินเชื่อการเกษตร" นั้นเป็นเครื่องมือที่สนับสนุนให้เกษตรกรประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคงถาวร (สำนักวิชาการและแผน อ่างโดย นิกร, 2542)

ธ.ก.ส. เร่งสร้างสถานการณ์พัฒนาภาคการเกษตร ไม่เพียงแต่ให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อส่งเสริมอาชีพหรือการดำเนินงานของเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์การเกษตรเท่านั้น หากแต่รวมไปถึงการดำเนินกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรทั้งทางตรงและทางอ้อมในหลายๆ ด้าน ทั้งนี้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หลัก คือ มุ่งยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนที่ประกอบอาชีพในภาคการเกษตรรวมทั้งเป็นการกระจายรายได้สู่ภาคชนบทของประเทศอีกด้วย

2. การดำเนินงานสินเชื่อการเกษตรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

การดำเนินงานสินเชื่อการเกษตรของ ธ.ก.ส. ในปี 2546 (1 เมษายน 2545 - 31 มีนาคม 2546) ธนาคารได้ดำเนินการปล่อยสินเชื่อการเกษตรทั้งหมด 272,598 ล้านบาท โดยแยกประเภทของลูกค้าที่รับบริการสินเชื่อ คือ

1. เกษตรกรรายย่อย (คน) ซึ่งกู้ระยะสั้น ระยะปานกลาง เกรดดีสด ระยะยาวเพื่อชำระหนี้สินเดิม และเงินกู้ระยะยาวเพื่อการเกษตรรวมทั้งหมด 258,137 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 80.17 ของเงินกู้ทั้งหมด

2. ด้านสถาบันเกษตรกร ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกรรวมทั้งหมด 14,461 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 4.49 ของเงินกู้ทั้งหมด

ส่วนผลการดำเนินงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สาขาอำเภอปัว จังหวัดน่าน ทำหน้าที่รับผิดชอบลูกค้าในเขตอำเภอปัว และอำเภอบ่อเกลือ ซึ่งมีลูกค้าที่

เป็นเกษตรกรรายบุคคลทั้งสิ้น 6,473 คน มีหนี้สินที่เกษตรกรขอกู้จำนวน 197,586,000 บาท และมีหนี้สินที่เกษตรกรค้างชำระจำนวน 18,385,000 บาท

การดำเนินงานด้านสินเชื่อเพื่อการประกอบอาชีพเกษตรกรมีรายละเอียดดังนี้

1.ชื่อผลิตภัณฑ์	การให้สินเชื่อเพื่อการประกอบอาชีพเกษตรกร
2.ลักษณะของผลิตภัณฑ์	เป็นการให้เงินกู้แก่ผู้เป็นเกษตรกรเพื่อนำไปประกอบอาชีพเกษตร การทำไร่ การเลี้ยงสัตว์ การประมง เป็นต้น
3.วัตถุประสงค์ในการออกผลิตภัณฑ์	เพื่อสนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพเกษตรกรให้แก่เกษตรกร
4.กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย	เกษตรกรทั่วไป
5.ประเภทสินเชื่อ	1.เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายหมุนเวียนในการประกอบอาชีพเกษตรกรให้เสร็จสิ้นภายใน 18 เดือน 2.เพื่อเป็นค่าลงทุนในทรัพย์สินและวัสดุอุปกรณ์เพื่อประกอบกิจการชำระคืนเงินกู้ให้เสร็จสิ้นภายใน 20 ปี
6.วงเงินกู้สูงสุดต่อราย	ขึ้นอยู่กับแผนงาน หลักประกันและประวัติการชำระหนี้
7.อัตราดอกเบี้ย	ขึ้นอยู่กับการจัดชั้นลูกค้าในแต่ละปี สำหรับลูกค้าปกติร้อยละ 7.00 - 10.00 บาทต่อปี
8.ประเภทหลักประกัน	1.ลูกค้า ธ.ก.ส. ในกลุ่มเดียวกันไม่น้อยกว่า 5 คน รับรองรับผิดชอบสูงสุดไม่เกินรายละ 150,000 บาท 2.ลูกค้า ธ.ก.ส. ในกลุ่มเดียวกันจำนวน 2 คนค้ำประกันกู้ได้สูงสุด 150,000 บาท 3.จำนวนอสังหาริมทรัพย์กู้ได้สูงสุดไม่เกินร้อยละ 80 ของหลักประกัน 4.ใช้เงินฝาก ธ.ก.ส. ค้ำประกันกู้ได้สูงสุดไม่เกินร้อยละ 80

เกษตรกรที่จะขอขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. จะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

- 1) เป็นเกษตรกรตามข้อบังคับของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- 2) ต้องบรรลุนิติภาวะ
- 3) มีสัญชาติไทย
- 4) มีความชำนาญหรือได้รับการฝึกอบรมในการเกษตรมาแล้วพอสมควร
- 5) มีถิ่นที่อยู่และประกอบอาชีพการเกษตรส่วนใหญ่ในท้องที่ดำเนินงานของสาขาที่ตนขอขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้า ติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปี
- 6) เป็นผู้ก่อให้เกิดผลผลิตการเกษตรเพื่อขายในปีหนึ่งๆ เป็นมูลค่าพอสมควร หรือมีฐานะจะปรับปรุงการเกษตรให้สามารถชำระหนี้ได้
- 7) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต ขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ มีชื่อเสียงดี และรู้จักประหยัด
- 8) ไม่เป็นบุคคลวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- 9) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย หรือเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว
- 10) ไม่เคยถูกให้ออกจากการเป็นลูกค้าประจำสาขา และปัจจุบัน ไม่ได้เป็นผู้กู้เงินของสหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกรดำเนินธุรกิจทางด้านสินเชื่อเพื่อการเกษตร

การสมัครเข้าเป็นลูกค้าของ ธ.ก.ส.

การสมัครเข้าเป็นลูกค้าเกษตรกรสามารถเลือกวิธีการต่างๆ ตามที่ ธ.ก.ส. ได้กำหนดไว้ดังนี้

1) จัดตั้งกลุ่มลูกค้าใหม่ โดยการรวมผู้สมัครที่มีคุณสมบัติตามที่ธนาคารกำหนด ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป

2) เข้าร่วมสมทบกลุ่มลูกค้าเดิม โดยติดต่อหัวหน้ากลุ่มลูกค้าเดิมเพื่อรับเพิ่มเข้ากลุ่ม

3) เข้าโดยไม่สังกัดกลุ่มซึ่งการกู้เงินต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันเท่านั้น

เกษตรกรที่ประสงค์จะเข้าสมัครเป็นลูกค้าเพื่อกู้เงินจาก ธ.ก.ส. สามารถติดต่อแจ้งความประสงค์ต่อพนักงานสินเชื่อ ณ สำนักงานหน่วยอำเภอของ ธ.ก.ส. ที่เกษตรกรนั้นๆ มีภูมิลำเนาอยู่ และจะต้องใช้เอกสารหลักฐานต่างๆ ดังนี้

1. สำเนาทะเบียนบ้าน
2. บัตรประจำตัวประชาชน
3. ใบทะเบียนสมรส
4. หนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินของตนเอง และคู่สมรส

ภายหลังจากที่ ช.ก.ส. รับขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้าเงินกู้แล้วเกษตรกรจะต้องดำเนินการดังนี้

1. เปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ใช้สมุดคู่ฝาก เพื่อรับ โอนเงินกู้เข้าบัญชีเงินฝากของท่าน
2. ทำหนังสือสัญญาเงินกู้ และรายงานการเบิกเงินกู้

เมื่อเกษตรกรลูกค้า ช.ก.ส. ประสงค์ที่จะขอกู้เงินภายหลังจากที่ ช.ก.ส. รับขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้าเงินกู้แล้วจะต้องดำเนินการดังนี้

1. ให้ติดต่อพนักงานสินเชื่อที่หน่วยประจำอำเภอ ที่สังกัดในวันเวลาราชการ หรือวันเวลาที่หน่วยอำเภอเปิดทำการ เพื่อทำสัญญาหรือนัดหมายการทำสัญญา
2. แจ้งความประสงค์ว่าจะขอกู้ไปทำการเกษตรประเภทใด เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการผลิตหรือเป็นเงินทุนในการเกษตร หรือเกี่ยวเนื่องในการเกษตร
3. เอกสารที่จะต้องนำมาใช้ประกอบการทำสัญญาเงินกู้มีดังนี้

3.1 บัตรประจำตัวประชาชน หรือเอกสารแสดงการได้รับขึ้นทะเบียนเป็นเกษตรกรลูกค้า ช.ก.ส.

3.2 เอกสารหนังสือแสดงสิทธิที่ดิน ถ้าประสงค์จะเพิ่มวงเงินกู้ หรือต้องการกู้เงินโดยจำนองที่ดินเป็นประกันหนี้เงินกู้

โดยแยกประเภทของลูกค้าที่รับบริการสินเชื่อ คือ

1. การให้สินเชื่อเกษตรกรรายคน

เป็นการให้เงินกู้แก่เกษตรกรรายคนโดยตรง ซึ่งเกษตรกรผู้จะขอกู้เงินจาก ช.ก.ส.ได้จะต้องขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้า แสดงความประสงค์ต่อพนักงานพัฒนาธุรกิจของ ช.ก.ส.ประจำสาขาหรือหน่วยอำเภอที่ตั้งอยู่ในท้องที่

ประเภทเงินกู้

1. เงินกู้ระยะสั้นเพื่อการผลิต มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการผลิตทางการเกษตร สำหรับฤดูกาลผลิตหนึ่งๆ เช่น ค่าเตรียมดิน ค่าพันธุ์พืช ค่าปุ๋ย เงินกู้ประเภทนี้มีกำหนดระยะเวลาชำระคืนไม่เกิน 12 เดือน ยกเว้นกรณีพิเศษอาจขยายให้เป็นไม่เกิน 18 เดือน

2. เงินกู้ระหว่างรอการขายผลิตผล มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในระหว่างรอการขายผลิตผล เพื่อให้เกษตรกรสามารถเก็บผลิตผลไว้รอราคาได้ โดยที่ผลิตผลออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมากและราคาคงต่ำ เงินกู้ประเภทนี้มีกำหนดระยะเวลาชำระภายใน 6 เดือน

3. เงินกู้ระยะปานกลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อการลงทุนในทรัพย์สินการเกษตร ซึ่งมีอายุใช้งานได้เกินกว่า 1 ปี เช่น เงินกู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการบุกเบิก หรือปรับปรุงที่ดิน เพื่อใช้ทำ

การเกษตร การซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร การลงทุนเลี้ยงปศุสัตว์ เป็นต้น เงินกู้ประเภทนี้ต้องชำระคืนภายใน 3 ปี เว้นแต่ในกรณีพิเศษอาจผ่อนผันให้ชำระคืนได้ภายใน 5 ปี

4. เงินกู้เครดิตเงินสด เป็นเงินกู้ระยะสั้นเพื่อการผลิตอย่างหนึ่ง ซึ่งอำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกรลูกค้าเป็นอย่างมาก เพราะเกษตรกรลูกค้าเครดิตเงินสดไว้เพียงครั้งเดียวก็สามารถเบิกรับเงินกู้ได้หลายครั้ง ภายในวงเงินกู้ที่กำหนด และภายในระยะเวลาไม่เกิน 5 ปีไป

5. เงินกู้ระยะยาวเพื่อชำระหนี้สินเดิม มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปชำระหนี้สินเดิมหรือเพื่อนำไปถ่ถอน หรือซื้อที่ดินการเกษตร ซึ่งเดิมเคยเป็นของตนเองหรือคู่สมรส บิดาหรือมารดา และเป็นการสงวนกรรมสิทธิ์ในที่ดินการเกษตรไว้ตลอดจนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินงานการเกษตรในทรัพย์สินการเกษตรที่จำเป็น และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นเกี่ยวกับการจัดจ้างองอสังหาริมทรัพย์ควบคู่ไปด้วย

6. เงินกู้ระยะยาวเพื่อการเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นค่าลงทุนในสินทรัพย์ประจำทางการเกษตร หรือเพื่อปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลง หรือวางรูปแบบการลงทุนสูง และต้องใช้เวลาานาน จึงจะได้รับผลตอบแทนคุ้มค่าเงินลงทุน การชำระคืนเงินกู้ประเภทนี้มีกำหนดไม่เกิน 15 ปี หรือขยายให้ชำระคืนได้ไม่เกิน 20 ปี และอาจกำหนดให้มีระยะปลอดชำระคืนต้นเงิน และ/หรือดอกเบี้ยได้ภายในระยะเวลาแรก เงินกู้ประเภทนี้มีทั้งการให้กู้เป็นรายบุคคล และเงินกู้ซึ่งจัดทำในรูปของโครงการที่มีเกษตรกรหลายรายเข้าร่วมโครงการ

7. เงินกู้สำหรับการประกอบอาชีพอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องเนื่องในการเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายและ/หรือ เป็นค่าลงทุนสำหรับดำเนินงานในการประกอบอาชีพอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องเนื่องในการเอาผลิตผลการเกษตรของเกษตรกรเอง หรือจัดหาจากแหล่งอื่นมาแปรรูปเป็นสินค้าสำเร็จรูป หรือกึ่งสำเร็จรูป เพื่อจำหน่าย อาชีพที่เกี่ยวกับการผลิต หรือการบริการด้านปัจจัยการผลิตทางการเกษตรด้วย เงินกู้ประเภทนี้จำแนกได้เป็น 2 ประเภทคือ

- เงินกู้เพื่อการผลิต เป็นเงินกู้ระยะสั้น เพื่อเป็นค่าใช้จ่าย สำหรับดำเนินการในการประกอบอาชีพอย่างอื่น ระยะเวลาชำระคืนภายใน 12 เดือน
- เงินกู้เพื่อการลงทุน เป็นเงินกู้ระยะยาว เพื่อเป็นค่าลงทุนในทรัพย์สินสำหรับใช้ในการประกอบอาชีพอย่างอื่น มีระยะเวลาชำระคืนภายใน 15 ปี หรือในกรณีพิเศษไม่เกิน 20 ปี

2. การให้สินเชื่อรายสถาบันการเกษตรและกลุ่มเกษตรกร

2.1 การให้สินเชื่อรายสถาบันการเกษตร

การให้บริการสินเชื่อแก่สถาบันเกษตรกร คือ การให้เงินกู้แก่สหกรณ์การเกษตร และกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้สถาบัน เพื่อประโยชน์ของสมาชิกตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถาบัน ทั้งนี้ ธ.ก.ส. ขยายการให้สินเชื่อแก่สถาบันเกษตรกร เฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้สถาบันเกษตรกรมีเงินทุนหมุนเวียนมากขึ้น สามารถขยายธุรกิจได้กว้างขวางกว่าเดิม นอกจากนี้จะได้พัฒนาสถาบันเกษตรกรตามหลักสหกรณ์ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

การให้บริการสินเชื่อแก่สหกรณ์การเกษตรดังนี้

1. เพื่อใช้เป็นทุนสำหรับสมาชิก ธ.ก.ส. ให้กู้เงินแก่สหกรณ์ในลักษณะนี้ โดยทำเป็นสัญญากู้เงินเครดิตเงินสด คราวละไม่เกิน 5 ปี ในแต่ละปี ธ.ก.ส. จะให้เงินกู้แก่สหกรณ์ตามขีดความสามารถและความจำเป็นในการใช้เงินกู้ของสหกรณ์ ทั้งนี้ไม่เกิน 12 เท่า ของทุน จะขอเบิกเงินกู้เพื่อนำไปจ่ายให้แก่สมาชิกได้ภายในวงเงินดังกล่าว โดยให้กู้ระยะสั้น และระยะปานกลาง เพื่อการเกษตร และประกอบอาชีพอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ในทำนองเดียวกันกับ ธ.ก.ส. ให้กู้แก่เกษตรกรลูกค้า

เครดิตเงินสด (CASH CREDIT) มีลักษณะคล้ายคลึงกับการเบิกเงินเกินบัญชี (OVERDRAW OD) ซึ่งผู้กู้สามารถกู้ได้แต่ไม่เกินวงเงินที่ ธ.ก.ส. กำหนด

ธ.ก.ส. ได้ระบุเงื่อนไขให้สหกรณ์ส่งชำระหนี้ต่อ ธ.ก.ส. ตามตารางกำหนดชำระหนี้ ซึ่ง ธ.ก.ส. พิจารณา กำหนดจากแผนการดำเนินงานประจำปีของสหกรณ์ และจะต้องชำระเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80 ของเงินที่ได้รับชำระคืน

2. เพื่อใช้เป็นทุนสำหรับจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเกษตรตลอดจนสิ่งจำเป็น ธ.ก.ส. ให้กู้เงินแก่สหกรณ์การเกษตรตามวัตถุประสงค์ โดยการทำสัญญากู้เงินเครดิตเงินสดคราวละไม่เกิน 5 ปี กำหนดวงเงินกู้ประจำปีให้แก่สหกรณ์ตามขีดความสามารถและความจำเป็นในการใช้เงินกู้ของสหกรณ์ ทั้งนี้ไม่เกิน 6 ปี ส่วนการเบิกเงินกู้แต่ละคราวสหกรณ์จะต้องชำระคืนเงินกู้ภายใน 12 เดือน นับแต่วันกู้

3. เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินการขายผลิตผลการเกษตร เงินกู้ประเภทนี้ให้กู้แก่สหกรณ์เพื่อใช้เป็นทุนในการรวบรวมผลิตผลจากสมาชิกเพื่อขาย โดยการทำสัญญากู้เงินเกิน 5 ปี ในแต่ละปี ธ.ก.ส. จะกำหนดวงเงินให้แก่สหกรณ์ตามขีดความสามารถและความจำเป็นในการใช้เงินกู้ของสหกรณ์ ทั้งการเบิกเงินกู้แต่ละคราว สหกรณ์จะต้องชำระเงินกู้ภายใน 12 เดือน นับแต่วันกู้

4. เพื่อใช้ลงทุนในโครงการพัฒนาการเกษตร เงินกู้ระยะยาวเพื่อการเกษตร ประเภทนี้ สหกรณ์นำไปใช้ลงทุนเพื่อสนับสนุนโครงการพัฒนาการเกษตร ซึ่งได้รับการลงทุน เพื่อจัดให้มีสินทรัพย์ประจำ สำหรับบริการด้านการแปรรูป หรือการขายผลิตผลทางการเกษตร รวมทั้งลงทุนในสินทรัพย์ความจำเป็น ในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ โดยมีวงเงินกู้ไม่เกิน 5 ล้านบาท สำหรับสหกรณ์ และ 10 ล้านบาท สำหรับชำระคืนไม่เกิน 15 ปี ในกรณีปกติ หรือไม่เกิน 20 ปี ในกรณีพิเศษ

2.2 การให้สินเชื่อแก่กลุ่มเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกร หมายถึง เกษตรกรซึ่งรวมกันเป็นกลุ่ม โดยมีกฎหมายรับรองให้เป็นนิติบุคคล และมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร เกษตรกร เป็นสถาบันเกษตรกรอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งได้รับบริการสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. เช่นเดียวกับสหกรณ์เงินกู้ที่ ธ.ก.ส. ให้เป็น 4 ประเภทดังนี้

1. เพื่อใช้เงินทุนสำหรับให้สมาชิกกู้ ธ.ก.ส. ให้เงินกู้แก่กลุ่มเกษตรกรเพื่อวัตถุประสงค์นี้ โดยกลุ่มเกษตรกรจะต้องทำเป็นสัญญา เกรดติดศคราวละไม่เกินที่กำหนดวงเงินกู้ประจำปี ให้แก่กลุ่มเกษตรกร ในทำนองเดียวกับสหกรณ์ คือไม่เกิน 10 เท่า ของทุนของเกษตรกร และ ธ.ก.ส. ตามตารางกำหนดชำระหนี้ ซึ่ง ธ.ก.ส. จะพิจารณากำหนดเป็นปีๆ โดยจะต้องเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

2. เพื่อใช้เงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินการขายผลิตผลการเกษตร กลุ่มเกษตรกร นำเงินกู้ไปใช้เงินทุนในการรวบรวมผลิตผลจากสมาชิกเพื่อขาย โดย ธ.ก.ส. ใช้หลักเกณฑ์การให้เงินกู้แก่สหกรณ์

3. เพื่อจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเกษตร ธ.ก.ส. ให้เงินกู้ประเภทนี้แก่กลุ่มเกษตรกร เพื่อนำไปใช้เงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงานจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเกษตร และเกษตรกร โดยมีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการให้เงินกู้แก่สหกรณ์แต่วงเงินกู้ที่กลุ่มเกษตรกรจะกู้เงินได้นั้นไม่เกิน 4 เท่า

4. เพื่อใช้ลงทุนในโครงการพัฒนาการเกษตร ธ.ก.ส. ให้เงินกู้ประเภทนี้แก่กลุ่มเกษตรกร เพื่อนำไปใช้ตามโครงการพัฒนาการเกษตร ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลสินทรัพย์ประจำ สำหรับกิจการแปรรูป หรือการขายผลิตผลการเกษตร สินทรัพย์ประจำอื่นๆ ตามความจำเป็นในการดำเนินงาน โดยมีหลักเกณฑ์การให้เงินกู้เช่นเดียวกับการให้เงินกู้แก่สหกรณ์

3. แนวคิดเกี่ยวกับความหมายและลักษณะของสินเชื่อการเกษตร

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับความหมายและลักษณะของสินเชื่อการเกษตร

โดยทั่วไปแหล่งเงินทุนของเกษตรกรจะได้มาจาก 2 แหล่งด้วยกันคือ เงินออมของตนเอง ที่นำมาลงทุน และเงินทุนที่ได้จากการกู้ยืมจากบุคคลหรือสถาบันการเงินที่เรียกว่าสินเชื่อ หรือ เงินกู้ และด้วยเหตุที่ประเทศไทยส่วนใหญ่มีการเกษตรเป็นอาชีพหลัก ดังนั้นสินเชื่อการเกษตร (Agricultural Credit) จึงถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ และจำเป็นในการดำเนินธุรกิจเกษตร

อัมมาร์ (2534) ได้รวบรวมความหมายของสินเชื่อการเกษตรตามพระราชบัญญัติ ร.ก.ส. 2509 โดยมีสาระสำคัญพอสรุปได้คือ

1. ให้เงินกู้แก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์การเกษตร
2. ค่าประกันเงินกู้ที่บุคคลดังกล่าวใน(1)กู้จากสถาบันการเงินอื่น ทั้งนี้ตามกำหนดไว้ใน ข้อบังคับธนาคาร
3. จัดหาเงินทุนเพื่อใช้ในการดำเนินงานของธนาคาร
4. รับฝากเงินกู้ที่ต้องจ่ายเมื่อทวงถาม หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันมีกำหนด เว้นแต่ประเภท ที่ใช้เชื้ค
5. ซื้อ หรือขายตัวเงิน หรือตราสารเปลี่ยนมือ รวมทั้งเก็บเงินตามตัวเงิน หรือตราสาร เปลี่ยนมือดังกล่าว
6. กระทำกิจการอย่างอื่นที่เกี่ยวกับ หรือเกี่ยวเนื่องในการจัดให้สินเชื่อตามวัตถุประสงค์ ของธนาคาร

ความหมายการดำเนินงานด้านสินเชื่อการเกษตรของธนาคารแห่งประเทศไทย สินเชื่อการเกษตรหมายถึง การให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่เกษตรกรผู้ประกอบการอาชีพการกสิกรรม การประมง และการเลี้ยงสัตว์ โดยกำหนดผู้ที่รับสินเชื่อคือเกษตรกรทั้งที่เป็นเอกชนและนิติบุคคล กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ที่มีสมาชิกทั้งหมดเป็นเกษตรกรตลอดจนการให้สินเชื่อการเกษตรมีความหมายรวมไปถึงธุรกิจการเกษตรด้วย

ทัศนะเกี่ยวกับสินเชื่อ (เกษตร) มีมากมายทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ (J.D.Von Pischke, D.W.Adams and G.Donald : 1983) ได้รวบรวมบทความเกี่ยวกับสินเชื่อยกมาเป็นตัวอย่างพอสังเขปดังนี้ (Pischke, Edt : 1983 อ้างโดย ปรีชา, 2539)

" เพราะว่าการเกษตรส่วนใหญ่เป็นรายย่อย การยกระดับความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจควรพัฒนาและจัดระบบสินเชื่อให้แก่เกษตรกร " (Harsoadi)

" ข้อผูกมัดของเกษตรกร (ที่ทำการเกษตรเพื่อยังชีพ) ในเรื่องค่าเช่า ภาษี และดอกเบี้ยในประเทศที่กำลังพัฒนานั้นสูงมาก มากกว่าครึ่งหนึ่งของรายได้สุทธิจากผลิตผล ต้องนำมาจ่ายเพื่อการนี้ " (Baran)

" เกษตรกรต้องการ (เงิน) ทุนเป็นจำนวนมากเพราะการออมมีน้อย " (Lewis)

" สิ้นเชื่ออาจจำเป็นต่อการขยายกิจกรรมในบางพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเกษตร และอุตสาหกรรมขนาดเล็ก " (Higgins)

" ถ้าสิ่งอำนวยความสะดวกด้านทุน แรงงาน และการประกอบการที่มีอยู่เพิ่มขึ้นได้ รายได้ต่อหัวก็จะเพิ่มขึ้น " (Leibenstein)

" สิ้นเชื่อสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือ เพื่อความก้าวหน้าและเครื่องมือเพื่อการย้ายอยู่กับที่ และหน่วงเหนี่ยว (ชะลอ) สิ้นเชื่อจะเป็นเครื่องมือเพื่อความก้าวหน้าได้ก็ต่อเมื่อได้มีการพัฒนาเกิดขึ้นแล้ว " (Galbraith)

" เกษตรกรควรอยู่บนเส้นทางของการเป็นเกษตรกรเชิงการค้าก่อนที่จะรัฐบาลเริ่มดำเนินการให้สิ้นเชื่อ " (Li)

" อาจจะเป็นการดีถ้าสิ้นเชื่อสำหรับสหกรณ์ดำเนินการควบคู่ไปกับหรือติดตามมาด้วยการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ดังที่เห็นกันทั่วไปในโครงการพัฒนา " (Mellor)

ความหลากหลายทางความคิดนี้ สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศหรือแม้แต่ในประเทศเดียวกัน ระดับการพัฒนาในแต่ละภูมิภาคก็ยังคงต่างกัน สำหรับประเทศไทยเกษตรกรมีลักษณะผสมผสานระหว่างส่วนที่ก้าวหน้าถึงก้าวหน้า และล้าหลังคละเคล้ากันอยู่ในทุกภาค ดังนั้นการกำหนดแนวทางในการพัฒนาการเกษตร จึงมีมากมายในหลายหน่วยงานของรัฐบาล ในส่วนของสิ้นเชื่อเกษตรกรนี้เห็นได้ชัดว่ามีหน่วยงานของรัฐบาลมากกว่า 10 แห่ง ที่มีได้เป็นสถาบันการเงินแต่ได้ปล่อยสิ้นเชื่อให้แก่เกษตรกร

สิ้นเชื่อให้ทั้งคุณและโทษต่อเกษตรกร ในส่วนที่ให้คุณก็คือถือฤกษ์เพิ่มทรัพย์สินของเกษตรกร (ทรัพย์สินเพิ่มกว่าหนี้สินเพิ่ม) และการเจริญเติบโตของภาคเกษตรกรรมโดยรวม ในส่วนที่ให้โทษก็คือเกษตรกรจำนวนหนึ่งจำต้องแบกภาระหนี้สินค้ำค้ำติดต่อกัน จนยากที่จะแก้ไขโดยลำพังตนเอง (หนี้สินเพิ่มมากกว่าทรัพย์สินเพิ่ม) การวิเคราะห์เจาะลึกถึงปัญหาหนี้สินเกษตรกรเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหานั้น จำเป็นต้องพิจารณาถึงลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) ควบคู่ไปกับสภาพหนี้สินทรัพย์สินของเกษตรกร ทั้งนี้จะทำให้ได้ข้อสรุปว่าความไม่สามารถชำระหนี้สินนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือเกิดจากความจงใจบิดพลิ้ว

สถาบันฝึกอบรมสหกรณ์การเกษตรแห่งชาติ (2525) ได้กล่าวถึงความหมายของสิ้นเชื่อเพื่อการเกษตรและนโยบายให้สิ้นเชื่อเพื่อการเกษตร ดังนี้

สินเชื่อการเกษตร หมายถึง การกู้ยืมของเกษตรกรเพื่อช่วยให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเกษตรกรรม หรือเพื่อช่วยในการผลิตและการขายผลผลิตการเกษตร การให้สินเชื่อนั้นอาจเป็นเงินสด หรือเป็นสิ่งของ เช่น ปุ๋ย พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ หรือวัสดุอุปกรณ์การเกษตรอื่นๆ

การให้สินเชื่อเพื่อการเกษตรจะต้องใช้ความระมัดระวังและรอบคอบตามสมควร ผู้ให้กู้ควรกำหนดนโยบายการให้สินเชื่อเพื่อการเกษตรที่จะให้ผลมั่นคงตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. การคัดเลือกท้องที่ ควรพิจารณาท้องที่ดำเนินการของสมาชิกผู้กู้ว่ามีช่องทางเพิ่มผลผลิตหรือไม่ เช่น มีแหล่งน้ำ มีความเป็นไปได้ในด้านการตลาด เป็นต้น

2. การคัดเลือกเกษตรกร พฤติกรรมของสมาชิกผู้ขอกู้มีความสำคัญมาก ควรรู้จักคนในพื้นที่เป็นอย่างดี พิจารณาเรื่องความรับผิดชอบ อุปนิสัย ความสามารถในการทำการเกษตร เป็นต้น

3. การให้การศึกษอบรม แก่เกษตรกรสมาชิกผู้กู้ เช่น ช่องทางในการเพิ่มผลผลิต การทำแผนการผลิต เพื่อให้การใช้เงินกู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. หลักประกัน ควรกำหนดหลักประกันให้มีความเหมาะสมกับจำนวนสินเชื่อและระยะเวลาชำระคืน หลักประกันถ่วงเงินสินทรัพย์มากเกินไป อาจทำให้เกษตรกรที่ยากจนหมดโอกาสในการขอกู้ควรพิจารณาหลักประกันที่เป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือด้วย

5. พิจารณาสินเชื่อที่มีกิจกรรมเชื่อมโยงกัน ควรพิจารณาให้สินเชื่อในกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน หรือสนับสนุนซึ่งกันและกัน

6. การติดตามผลการใช้เงินกู้ ควรติดตามผลการใช้เงินกู้ของสมาชิกผู้กู้อย่างใกล้ชิดพิจารณาว่าเป็นไปตามแผนงานการผลิตที่เสนอไปหรือไม่ และให้คำแนะนำทางด้านเทคนิคการเกษตรแก่สมาชิกผู้กู้ด้วย

7. พิจารณาให้สินเชื่อเพื่อเพิ่มผลผลิต ควรช่วยเหลือสมาชิกที่มีความประสงค์จะเพิ่มผลผลิตโดยช่วยเหลือในการทำแผนการผลิตอย่างถูกต้อง

8. เหตุสุควิสัย อาชีพการเกษตรจะต้องอาศัยดินฟ้าอากาศเป็นสำคัญ มีเหตุสุควิสัยที่อาจเกิดขึ้นได้มากมายทำให้ได้ผลผลิตลดลงหรือเสียหาย ฉะนั้นเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการสินเชื่อควรกำหนดสัดส่วนการให้สินเชื่อที่เหมาะสม เช่น ร้อยละ 60 ของมูลค่าผลผลิตที่คาดว่าจะจำหน่ายได้ ถ้าเป็นสินเชื่อที่มีการเสี่ยงภัยมากขึ้นก็ให้กำหนดสัดส่วนที่ต่ำลงไปอีก

9. การดำเนินการกับผู้ที่ไม่ชำระหนี้โดยจงใจ ในกรณีที่สมาชิกผู้กู้คนใดแสดงเจตนาว่าไม่ต้องการชำระหนี้ และได้มีการใช้ความพยายามในการติดตามทวงถามให้ชำระหนี้หลายครั้งแต่ไม่ผล จำเป็นต้องดำเนินการตามกฎหมายเพื่อบังคับชำระหนี้ทันที การเพิกเฉยไม่ดำเนินการใดๆ จะทำให้สมาชิกผู้กู้คนอื่นเลียนแบบไม่ชำระหนี้ตามไปด้วย

เสาวคนธ์ (2536) ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมของลูกค้าสินเชื่อที่มีต่อธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาเชียงใหม่ ได้พบว่าเหตุผลในการค้างชำระหนี้กับธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาเชียงใหม่เรียงตามความสำคัญ คือ นำเงินใช้จ่ายอย่างอื่นร้อยละ 33.1 ถูกปรับดอกเบี้ยสูงขึ้น ทำให้จำนวนเงินที่ต้องผ่อนสูงขึ้น ขาดการผ่อนชำระหลายงวดจนไม่สามารถชำระหนี้ได้ หนี้สินภายนอกมาก ไม่มีงานทำร้อยละ 4.3

สุนี (2520) ได้ให้ความหมายของสินเชื่อหรือเงินกู้หรือเครดิตไว้ว่า "Credit" เป็นคำที่มาจากภาษาละติน "Credittum" ซึ่งแปลว่า "to trust" ตามความหมายของ "เครดิต" จึงเป็นที่เข้าใจของบุคคลทั่วไปว่า "ความสามารถในการกู้ยืมเงินของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอีกคนหนึ่ง โดยมีสัญญาหรือเงื่อนไขที่จะชำระเงินนั้นๆ ในอนาคต" ซึ่งในการกู้ยืมนี้มีทั้งด้านส่วนตัว และในวงการธุรกิจ

สำหรับวงการธุรกิจจะกินความหมายไปถึงการนำสินค้า หรือการใช้บริการก่อนและชำระเงินในอนาคตด้วยในแง่ของนักบัญชี สินเชื่อ(เครดิต) จะหมายถึง การลงบัญชีในสมุดแยกประเภทในด้านหนี้สินแสดงเป็นฐานะเจ้าหนี้ของธุรกิจ ส่วนในด้านการเงิน หมายถึง จำนวนเงินกู้หรือจำนวนที่ค้างชำระแก่เจ้าหนี้

และสุนียังได้กล่าวถึงความสำคัญของสินเชื่อ (Credit) ว่าแยกออกเป็น 3 ประการดังนี้

- 1.เครดิต หรือสินค้าทางการค้า ได้แก่ การซื้อขายสินค้าเป็นเงินเชื่อ หรือการขยายเครดิตในการการค้า การให้กู้ยืม คือการให้บริการทางเครดิต
- 2.ฐานะทางเครดิต หมายถึง การยอมรับในการที่จะให้มีการขยายสินค้าเป็นเงินเชื่อ และมีการให้ข้อสัญญาจะชำระเงินในอนาคต ถ้าหากลูกค้าเป็นผู้มีคุณสมบัติที่น่าเชื่อถือนั้น แสดงว่าฐานะทางเครดิตของลูกค้าดี
- 3.การใช้เครื่องมือทางเครดิต ได้แก่ ตราสาร หรือเอกสาร เพื่อเป็นหลักประกันในการชำระหนี้ ทั้ง 3 ประการนี้มีความเกี่ยวข้องกันอยู่ตลอดเวลา ผู้ซื้อต้องการจะซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อจะต้องติดต่อผู้ขาย ซึ่งผู้ขายจะต้องทราบฐานะทางเครดิตของลูกค้า เพื่อการตัดสินใจจะให้ซื้อเป็นเงินเชื่อหรือไม่ ซึ่งการเสี่ยงภัยจะมีมากหรือน้อยก็แล้วแต่คุณสมบัติทางเครดิตของลูกค้า ดังนั้นเพื่อความปลอดภัยก็จำเป็นจะต้องมีเอกสารหลักฐานเพื่อเป็นหลักประกันในการชำระหนี้ อีกทั้งได้แบ่งลักษณะของเครดิตที่ได้เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา สถานที่ และความเชื่อถือของชุมชนแต่ละแห่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

- 1.ลักษณะของเครดิตในแง่ของการสื่อกลางการแลกเปลี่ยน
- 2.ลักษณะของเครดิตในแง่การบริหาร
- 3.ลักษณะของเครดิตในแง่ของเศรษฐศาสตร์
- 4.ลักษณะของเครดิตในแง่ของความรับผิดชอบต่อสังคม

พิชิต (2530) กล่าวว่า สถาบันสินเชื่อบางแห่งมิได้ให้เงินกู้เพื่อการผลิตเท่านั้น แต่บางทีก็ให้เพื่อการบริโภคด้วย ในกรณีนี้จำเป็น และคาดว่าผู้กู้จะมีรายได้เพียงพอชำระคืนหนี้สิน เงินกู้นั้นตามกำหนดด้วย เช่น วัตถุประสงค์ของการกู้เงินระยะสั้นตามร่างข้อบังคับของธนาคารเพื่อการ

เกษตรและสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งข้อบังคับของสหกรณ์การเกษตร ได้กำหนดไว้ว่า การให้สินเชื่อกเกษตรจะรวมถึงค่าใช้จ่ายของครัวเรือนตามที่จำเป็น ค่าใช้จ่ายในการกินอยู่ ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล เป็นต้น เงินกู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการกินอยู่นั้นก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานโดยตรง จึงถือว่าเป็นสินเชื่อกเกษตรด้วย

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การพิจารณาให้สินเชื่อ

เทพ (2521) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์โดยทั่วไปที่ใช้ในการพิจารณาให้สินเชื่อมี 3 ประการ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านบุคคล คือ คุณสมบัติของผู้กู้และความสามารถในการหารายได้
2. ปัจจัยด้านการเงิน คือ ความสามารถในการหารายได้ เงินทุนและหลักประกัน
3. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ สภาพทางเศรษฐกิจและความเจริญก้าวหน้าของกิจการ

บรรจง (2529) ได้กล่าวถึง สินเชื่อเพื่อการเกษตรเป็นสินเชื่อมีความเสี่ยงสูงและส่วนใหญ่อยู่เหนือการควบคุมของเกษตรกร เช่น ภัยธรรมชาติ โรคพืชระบาด หรือผลผลิตราคาตกต่ำ เป็นต้น การวิเคราะห์สินเชื่อเพื่อการเกษตร โดยใช้หลัก 3R's ได้แก่

1. Return คือ ความสามารถในการชำระหนี้คืน ซึ่งขึ้นกับผลการดำเนินงานในปัจจัยต่างๆ

ดังนี้

- ความสามารถในการประกอบอาชีพ
- อายุ สุขภาพและแรงงานในครอบครัว
- ชนิดและขนาดของธุรกิจ
- ท้องที่ที่ประกอบการเกษตรและคู่ทางการตลาด
- การเตรียมงบประมาณรายได้และรายจ่าย

2. Repayment คือ ความสามารถส่งเงินกู้คืน ควรจะต้องวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนเงิน แผนการชำระหนี้เงินกู้ แหล่งที่มาของรายได้ การกำหนดระยะเวลาต้องการชำระหนี้ซึ่งสอดคล้องกันโดยพิจารณาจาก

- เงินกู้ที่สามารถส่งคืนได้ด้วยตนเอง หมายถึง เงินกู้ที่นำไปใช้ในการผลิต เมื่อผลผลิตออกขายผู้กู้จะมีรายได้สามารถส่งเงินกู้คืนได้

- เงินกู้ที่ไม่สามารถส่งคืนได้ด้วยตนเอง หมายถึง เงินกู้ที่ไม่ได้นำไปใช้ในกระบวนการผลิต แต่นำไปลงทุนในสินทรัพย์ เช่น ที่ดิน ปลูกบ้านเรือนหรือใช้จ่ายในครอบครัว ดังนั้น ผู้กู้จะต้องส่งเงินกู้คืนจากรายได้สุทธิของครอบครัว

- ลู่ทางการชำระหนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ขนาดของธุรกิจเกษตรราย
ได้และเงินทุนหมุนเวียน ค่าใช้จ่ายและต้นทุนการผลิต ปริมาณผลผลิตที่ออกสู่ตลาด เป็นต้น

3. Risk คือ ความสามารถทนต่อการเสี่ยงภัย สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการเสี่ยงภัย ได้แก่

- ภัยธรรมชาติที่มีผลต่อการผลิต
- ผลิตผลตกต่ำ
- ความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี
- ความวิบัติอันเกิดจากการกระทำของผู้อื่น
- การเจ็บป่วยล้มตาย
- เหตุวิบัติอื่นๆ

ปัจจัยที่นำมาวิเคราะห์ความเสี่ยง ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของเกษตรกรเอง ได้แก่

- ความมั่นคงของรายได้
- ความสามารถฟื้นตัวเมื่อประสบภัยพิบัติ
- ความเป็นปึกแผ่นแห่งฐานะครอบครัว
- การประกันภัย
- คุณสมบัติของผู้กู้ เป็นต้น

ชนินทร์ (2531) ได้กล่าวถึงหลักการให้อำนวยสินเชื่อเกษตรดังนี้

1. เสี่ยงน้อยที่สุด
2. ได้รับผลตอบแทนเต็มเม็ดเต็มหน่วย
3. ความอยู่รอดของกิจการ

การอำนวยสินเชื่อเกษตรประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ 4 ขั้นตอน

1. การสำรวจหาข้อมูลลูกค้า ประกอบด้วย ประวัติผู้ขอกู้ คำขอ การดำเนินงานในปัจจุบันที่ขอกู้ ฐานะผู้ขอกู้
2. การวิเคราะห์พิจารณาลูกค้าสินเชื่อเกษตร จำแนกการพิจารณา 3 ลักษณะ คือ ตัวลูกค้า ตัวโครงการ หรือกิจการ และหลักประกัน
3. การจัดทำรายงานเสนอผู้บริหารสินเชื่อ พร้อมข้อสรุปและข้อคิดเห็น ประกอบด้วยสาระสำคัญ ได้แก่ ให้กู้ได้หรือไม่ (เหตุผลประกอบ) ความเหมาะสมของวงเงินให้กู้ยืม ความสามารถในการชำระหนี้คืน เงื่อนไขของการกู้ยืม
4. การติดตามผลเป็นการติดตามผลของการให้สินเชื่อว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่

คารณิ (2534) อธิบายถึงพื้นฐานการวิเคราะห์สินเชื่อ มี 3 ประการ คือ

1. กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายสินเชื่อของกิจการ
2. ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง
3. หลักการพิจารณาค่าขอสินเชื่อเบื้องต้น โดยอาศัยหลักเกณฑ์ C's Policy เพื่อการวิเคราะห์สินเชื่อ ได้แก่
  - Character คุณสมบัติของผู้ขอสินเชื่อ
  - Capacity ความสามารถในการชำระหนี้
  - Capital เงินทุน
  - Collateral หลักประกัน
  - Condition สภาพทางเศรษฐกิจ
  - Country ประเทศที่ติดต่อด้วย

4. แนวคิดเกี่ยวกับหนี้สินของเกษตรกร

พิชญ์ (2538) ได้ทำการศึกษาสภาพหนี้ (ไม่เป็นหนี้) ของเกษตรกรในรอบปีมีการเคลื่อนไหวตามฤดูกาล ซึ่งการเคลื่อนไหวของหนี้สินจะขึ้นอยู่กับข้อมูลรายละเอียด และปัญหาของเกษตรกรเป็นหลัก จำเป็นอย่างยิ่งที่จกต้องมีข้อมูล ทั้งนี้เพื่อใช้ในการวินิจฉัยสภาพหนี้ของเกษตรกรย้อนหลัง เพื่อการพัฒนารายการชำระหนี้ หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่เกษตรกรมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้นจนยากที่จะแก้ปัญหานี้ด้วยตนเอง สาเหตุของการมีหนี้สิน (ถ้าสมมติว่าเกษตรกรซื้อสัตว์) พอจะจำแนกได้ 3 ประการ คือ ด้านการผลิตเป็นเรื่องประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกรแต่ละราย ด้านการตลาด (เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอน นอกเหนือการควบคุมของเกษตรกร) เป็นต้น ความผันผวนของราคา (ตกต่ำ) และการแทรกแซงของรัฐบาลอันเนื่องมาจากโครงการที่รัฐบาลส่งเสริมประสบความสำเร็จ ทำให้เกษตรกรมีหนี้พอกพูนขึ้นจนเกินกำลังที่จะแก้ไขได้ด้วยตนเอง

หนี้สินของเกษตรกร อาจจำแนกตามแหล่งที่มาได้เป็น 3 แหล่ง หนี้สินในระบบตลาดการเงิน (Organized Money Market) เป็นหนี้สินในตลาดการเงินที่เจ้าหน้าที่ทางการเงินของรัฐบาลมีอำนาจในการกำกับดูแล ได้แก่ หนี้สินของเกษตรกรที่มีกับ ธ.ก.ส. หนี้สินของเกษตรกรที่มีกับธนาคารพาณิชย์ทั่วไป หนี้สินของเกษตรกรที่มีกับสถาบันเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร และกลุ่มเกษตรกร ตลอดจนหนี้สินของเกษตรกรที่มีกับหน่วยงานรัฐบาล (ที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน) ส่วนหนี้สินนอกระบบตลาดการเงิน (Unorganized Money Market) เป็นหนี้สินนอกตลาดการเงินที่เจ้า

หน้าที่ทางการเงินของรัฐบาลไม่มีอำนาจเข้าไปกำกับดูแล ได้แก่ หนี้สินของเกษตรกรที่มีกับเจ้าของโรงสี นายทุนในท้องถิ่น พ่อค้าคนกลาง ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน

สามารถ (2536) ได้ทำการศึกษาภาวะหนี้สินของเกษตรกรที่มีต่อสถาบันการเงินและนอกสถาบันการเงิน อาจจำแนกตามแหล่งที่มาของเงินกู้ได้ดังนี้

1.หนี้สินของเกษตรกรที่มีกับ ธ.ก.ส. เมื่อสิ้นปีบัญชี 2534 (31 มีนาคม 2535) ธ.ก.ส. ได้จ่ายเงินกู้ให้แก่เกษตรกรลูกค้าโดยตรง ประมาณ 42,705 ล้านบาท หรือร้อยละ 83.76 ของเงินกู้ให้แก่เกษตรกรผ่านสถาบันเกษตรกรประมาณ 8,281 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 16.24 ของเงินกู้ทั้งหมด

ผลการชำระหนี้สิน ณ สิ้นเดือนมีนาคม 2535 ปรากฏว่า เกษตรกรสามารถชำระคืนเงินกู้ได้ร้อยละ 71.45 กล่าวโดยสรุปแล้วนับตั้งแต่ปี 2509 ถึงปัจจุบันเกษตรกรผู้กู้ได้พยายามชำระคืนหนี้ส่วนที่ค้างอยู่ในปีถัดไปจนหมดสิ้น ซึ่งถ้านับตั้งแต่ ธ.ก.ส. ได้ดำเนินงานเป็นระยะเวลา 26 ปี (2509 - 2535) ธ.ก.ส. ได้ตัดหนี้สูญไปเป็นจำนวนเงินเพียง 19.53 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 0.04 ของต้นเงินกู้คงเป็นหนี้ทั้งหมด

2.หนี้สินของเกษตรกรที่มีกับธนาคารพาณิชย์ รายงานเศรษฐกิจธนาคารแห่งประเทศไทย เดือนเมษายน 2535 ระบุว่า ยอดเงินกู้คงเป็นหนี้สินเชื่อการเกษตร เมื่อสิ้นปีบัญชี 2534 (ธันวาคม 2534) ของธนาคารพาณิชย์คิดเป็นเงินรวม 98,826 ล้านบาท ทั้งนี้เป็นไปตามนโยบายการเงินด้านการเกษตรของธนาคารแห่งประเทศไทย ที่จะให้ธนาคารพาณิชย์ ให้สินเชื่อกแก่ภาคเกษตรกรรมในแต่ละปีในอัตราร้อยละ 14 ของยอดเงินฝากธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบในปีที่ผ่านมา

3.หนี้สินของเกษตรกรที่มีกับสถาบันเกษตรกร เมื่อสิ้นเดือนมีนาคม 2535 เกษตรกรสมาชิกมีหนี้สินอยู่กับสถาบันเกษตรกรเป็นจำนวน 5,073 ล้านบาท เป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรต่อสหกรณ์การเกษตร 4,870 ล้านบาท และหนี้ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรต่อกลุ่มเกษตรกร 203 ล้านบาท

4.หนี้สินของเกษตรกรที่มีกับหน่วยงานของรัฐบาล หน่วยงานของรัฐบาลที่กล่าวถึงนี้ มิได้เป็นสถาบันการเงินแต่ให้สินเชื่อกแก่เกษตรกร จากรายงานการศึกษาปัญหาหนี้สินของเกษตรกรของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พ.ศ. 2534 พบว่า ยอดรวมที่เกษตรกรเป็นหนี้กับหน่วยงานของรัฐบาล 6 หน่วยงาน คือ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร และองค์การสะพานปลา ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยมีจำนวน 1,930.2 ล้านบาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การตลาดเพื่อเกษตรกรเป็นเจ้าหนี้รายใหญ่มียอดเงินที่เกษตรกรเป็นหนี้อยู่ถึง 1,320 ล้านบาท

นอกจากนี้ ในปัจจุบันยังมีเกษตรกรจำนวนหนึ่งที่เป็นหนี้จากการเข้าร่วมโครงการตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งมอบหมายให้ ธ.ก.ส. ดำเนินการให้กู้ยืมแก่เกษตรกรในโครงการที่รัฐบาลมีความประสงค์จะแก้ไขปัญหาบางเรื่องบางคราวอย่างเร่งด่วน โครงการเหล่านี้ได้ดำเนินการมานานแล้ว แต่ไม่ประสบผลดี จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้เงินกู้ได้ถึงแม้ว่า ธ.ก.ส. จะได้ติดตามทวงถามอย่างใกล้ชิดแล้วก็ตาม ปัจจุบัน ธ.ก.ส. ยังต้องดำเนินงานโครงการตามนโยบายของรัฐบาลในลักษณะนี้อยู่รวม 5 โครงการ ซึ่งเกษตรกรยังมีหนี้ค้างชำระต่อ ธ.ก.ส. อยู่ประมาณ 25 ล้านบาท

5. หนี้สินของเกษตรกรที่มาจากนอกสถาบันการเงินนั้นส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรมีหนี้กับเจ้าของโรงสี นายทุนให้กู้ยืมในท้องถิ่น พ่อค้าคนกลาง ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน ซึ่งมักเข้าลักษณะการกู้ยืมธรรมดา การจำนำ และการฝากขาย จากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2531 พบว่า เกษตรกรในชนบทมีหนี้สินอยู่ประมาณ 8,234 ล้านบาท ในจำนวนนี้เป็นหนี้ที่เกิดจากการจำนำ การจำนอง และขายฝากที่ดินและอสังหาริมทรัพย์เป็นเงินรวมประมาณ 507 ล้านบาท

สาเหตุที่เกษตรกรมีหนี้สินค้างชำระ โดยได้ประมวลผลข้อมูลหนี้สินค้างชำระของเกษตรกรที่มีอยู่กับส่วนราชการ และธ.ก.ส. สามารถสรุปสาเหตุได้ดังนี้

1. ปัญหาเกิดจากส่วนราชการ เช่น การเร่งรีบดำเนินงานเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล ขาดงบประมาณสนับสนุนในด้านอื่นๆ ที่จำเป็น ขาดการประสานงานที่ดี มีการใช้เงินเชื่อซ้ำซ้อน หรือพนักงานไม่สันทัดในการให้สินเชื่อเกษตรกร

2. ปัญหาเกิดจากโครงการไม่เหมาะสมในทางปฏิบัติ เช่น สภาพพื้นที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ไม่เหมาะสมที่จะทำการเกษตร สินเชื่อที่จัดไว้ให้ไม่เพียงพอ ปัจจัยการผลิตที่จัดหามาให้ไม่เหมาะสม

3. ปัญหาจากเหตุสุดวิสัย เช่น ภัยธรรมชาติ ภัยพิบัติ หรือผลผลิตการเกษตรตกต่ำเกินกว่าความคาดหมาย

4. ปัญหาเกิดจากเหตุสุดวิสัยจากตัวเกษตรกร เช่น ตาย วิกัลจริต

5. ปัญหาเกิดจากความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเอง และการอธิบายให้ความกระจ่างในสาระสำคัญของโครงการของเจ้าหน้าที่ที่ให้แก่เกษตรกร เช่น เกษตรกรเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการคลาดเคลื่อน โดยคิดว่าวัตถุประสงค์หรือเครื่องมือที่ได้รับตามโครงการเป็นสิ่งของซึ่งรัฐบาลให้ฟรีไม่ต้องชำระคืน และก็มีเกษตรกรจำนวนมากที่ใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์ โดยจงใจบิดพลิ้ว

ปราณี (2523) ได้ศึกษาเรื่องวิเคราะห์การกู้หนี้สินของเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปี 2518 - 2519 พบว่า ขนาดของฟาร์มมีการนำเงินไปใช้ในการผลิตของเกษตรกรที่กู้จากสถาบันการเงินมากที่สุด และมีอิทธิพลต่อการชำระหนี้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลรองลงมาได้แก่ สิ้นทรัพย์ ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ประสิทธิภาพของฟาร์ม ตามลำดับ

การกู้ยืมเงินสมาชิกบางคน ปริมาณเงินกู้ที่ไม่เพียงพอในการดำเนินกิจการฟาร์ม อันเนื่องด้วยหลักประกันเงินกู้ไม่เพียงพอ ทำให้ต้องกู้ยืมเงินจากแหล่งต่างๆ มากมาย ทำให้มีหนี้สินมาก และยากแก่การชำระคืน

จากการศึกษาของสุเนตรา (2525) พบว่า ครัวเรือนในชนบทมีหนี้สินกว่าร้อยละ 50 ของครัวเรือนที่สำรวจ โดยมีหนี้สินเฉลี่ย 10,255 บาท ในจำนวนนี้เป็นสินเชื่อจากสถาบันการเงินร้อยละ 58 และสินเชื่อของสถาบันการเงินร้อยละ 42

วิทยาและอรุณวรรณ (2536) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "กระบวนการอพยพแรงงานของเกษตรกรชนบท" ได้พบว่า เกษตรกรประมาณร้อยละ 40 ยังมีการกู้เงินจากแหล่งอื่นและยังมีเกษตรกรถึงร้อยละ 18.6 ที่ยังต้องพึ่งพาเงินกู้จากพ่อค้า นายทุนในระดับท้องถิ่น ซึ่งต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าสถาบันการเงินหลายเท่าตัว และเมื่อถึงกำหนดแล้วไม่สามารถชำระหนี้ได้ ดอกเบี้ยก็จะถูกทบเป็นตัวเงิน เกษตรกรบางรายถึงกลายเป็นบุคคลล้มละลาย หรือมีหนี้สินล้นพ้นตัว บางรายถูกนายทุนยึดที่ดินการเกษตรแทนการชำระหนี้ ทำให้ที่ดินการเกษตรของครัวเรือนลดลง กลายเป็นเกษตรกรขนาดเล็ก (Small Scale Farmer)

กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2536) ได้สำรวจถึงการค้างชำระหนี้สินของเกษตรกรมีสาเหตุดังนี้

1. รายได้ทางการเกษตรไม่เพียงพอกับรายจ่ายในครัวเรือน จากการศึกษารายได้สุทธิเงินสดเกษตรกรไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายของครัวเรือน รายจ่ายส่วนเกินต้องอาศัยการทำงานนอกการเกษตร แม้ว่ามียาไรได้เสริมก็ตาม เงินทุนที่จะทำการผลิตในปีต่อไปจำเป็นต้องกู้ยืม

2. ราชอาณาจักรผลผลิตทางการเกษตร

3. การที่ผลผลิตได้รับความเสียหายหรือประสบภัยธรรมชาติ

4. การใช้เงินกู้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ เช่น เพื่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือน การศึกษาหรือกิจกรรมที่ไม่มีผลตอบแทนกลับคืน

นอกจากนี้ยังได้สำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนเกษตรกรประมาณ 3.64 ล้านครัวเรือน และได้เพิ่มขึ้นเป็น 5.11 ล้าน ในปีเพาะปลูก 2534/35 คิดเป็นอัตราเพิ่มร้อยละ 4.26 เป็นอัตราเพิ่มมากกว่าอัตราเพิ่มของประชากรเกษตร ซึ่งมีอัตราแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของขนาดครัวเรือนที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ขนาดเล็กลงมากขึ้น แม้ว่าจำนวนครัวเรือนเกษตรกรจะเพิ่มขึ้น แต่ผล

การสำรวจพบว่า จำนวนครัวเรือนที่มีภาระหนี้สินติดพันและต่อเนื่องกันมา เมื่อสิ้นปีการเพาะปลูก ประมาณว่า มีมากกว่าล้านครัวเรือน จำนวนนี้ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก โดยปลายปีเพาะปลูกปี 2534/35 นั้นมี 1.7 ล้านครัวเรือน ที่มีหนี้สินชำระค้างอยู่ครัวเรือนที่เป็นหนี้ดังกล่าวนี้เป็นครัวเรือนที่กู้ยืมมาจากปีก่อน และยังไม่อาจชำระหนี้ได้หมดรวมทั้งครัวเรือนที่กู้ในระหว่างปี และยังไม่อาจตั้งคืนเงินกู้เมื่อสิ้นปี ดังนั้นจะเห็นว่าล้านกว่าครัวเรือนมีขีดความสามารถชำระหนี้ต่ำ หรือเป็นครัวเรือนที่ยังต้องมีการชำระหนี้สินในปีต่อไป

จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ และขนาดหนี้สินปลายปี
(ตัดยอด ณ 31 มีนาคม ของปีการเพาะปลูก)

ปีเพาะปลูก	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด (ล้านครัวเรือน)	จำนวนครัวเรือนเป็นหนี้ (ล้านครัวเรือน)	ขนาดหนี้สิน (บาท/ครัวเรือนทั้งหมด)
2513/14	3.645	1.662	1,453.51
2514/15	3.787	1.038	1,050.01
2519/20	3.974	1.550	2,484.29
2521/22	4.378	1.914	3,054.03
2523/24	4.468	1.176	4,910.91
2525/26	4.689	1.132	3,496.19
2529/30	5.030	1.129	3,777.29
2531/32	5.245	1.279	6,046.78
2533/34	5.033	1.408	7,828.94
2534/35	5.110	1.729	12,771.74
อัตราเพิ่ม	4.260	0.010	26.70

ที่มา : รายงานการวิจัยของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร "หนี้สินครัวเรือนเกษตรกร
ปีเพาะปลูก 2534/35"

1. สัดส่วนการชำระตามแหล่งเงินกู้ จากสัดส่วนของการชำระจากยอดรวมจำนวน 31,298.72 บาท/ครัวเรือน ที่ได้ชำระกับเจ้าหน้าที่สองแห่งด้วยกัน โดยร้อยละ 16.91 เป็นการนำไปจ่ายค่าน้ำและดอกเบี้ยผู้ให้กู้ เช่น เพื่อนบ้าน พ่อค้า และส่วนมากของการชำระค่าน้ำร้อยละ 83.09 ของยอดที่ชำระส่งคืนให้สถาบันการเงินให้กู้ยืมมา ในจำนวนที่ชำระแก่สถาบันการเงินนี้เป็นของ ธ.ก.ส. ธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 50.73 และ 14.90 ของจำนวนที่ชำระหนี้ทั้งหมด

2. จำนวนหนี้ค้างชำระ โดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนผู้เป็นหนี้เท่ากับ 37,729.90 บาท จำนวนหนี้ค้างชำระ เป็นหนี้ค้างนอกสถาบันการเงินในสัดส่วนที่คิดเป็นร้อยละ 18.85 หรือเท่ากับ 7,112.08 บาท ต่อครัวเรือนส่วนใหญ่ หรือร้อยละ 81.15 เป็นหนี้ค้างชำระกับธนาคาร ธ.ก.ส. ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเกษตรกร

3. สาเหตุการค้างชำระ

- รายได้ทางการเกษตรไม่เพียงพอกับรายจ่ายในครัวเรือน จากการศึกษารายได้สุทธิเงินสดเกษตรกรไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายของครัวเรือน รายจ่ายส่วนเกินต้องอาศัยการทำงานนอกการเกษตร แม้ว่ารายได้เสริมก็ตาม เงินทุนที่จะทำการผลิตในปีต่อไปจำเป็นต้องกู้ยืม
- รอขายผลผลิตทางการเกษตร
- การที่ผลผลิตได้รับความเสียหายหรือประสบภัยธรรมชาติ
- การใช้จ่ายเงินกู้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ เช่น เพื่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือน การศึกษาหรือกิจกรรมที่ไม่มีผลตอบแทนกลับคืน

จำนวนครัวเรือนผู้กู้ ผู้ชำระค้ำระหว่างปี และครัวเรือนผู้เป็นหนี้เมื่อสิ้นปีบัญชี

(ตัดยอด ณ 31 มีนาคม 2535) ปีการเพาะปลูก 2534/35

รายการ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	เฉลี่ยทั่วประเทศ
1.จำนวนครัวเรือนทั้งหมด(ครัวเรือน) % ครัวเรือนทั้งหมด	2,361,262 (46.21)	1,244,549 (24.35)	801,063 (15.68)	703,339 (13.76)	5,110,213 (100.00)
2.จำนวนครัวเรือนผู้กู้ (ครัวเรือน) % ครัวเรือนผู้กู้/ครัวเรือนระดับภาค/ ระดับประเทศ	967,229 (40.00)	478,681 (38.43)	308,672 (38.53)	148,429 (21.10)	1,903,011 (37.24)
3.จำนวนครัวเรือนผู้ชำระค้ำ(ครัวเรือน) % ครัวเรือนผู้ชำระค้ำ/ครัวเรือนทั้งหมด	527,153 (22.30)	275,352 (22.12)	173,551 (21.67)	95,775 (13.62)	1,071,831 (20.96)
4.จำนวนครัวเรือนเป็นหนี้(ครัวเรือน) % ครัวเรือนผู้เป็นหนี้/ทั้งหมด	916,738 (34.06)	376,017 (30.21)	288,208 (35.98)	148,868 (35.38)	1,729,831 (33.85)

ครัวเรือนที่กู้ระหว่างปีเพาะปลูก 2534/35

ครัวเรือนที่ชำระค้ำระหว่างปีเพาะปลูก 2534/35

ครัวเรือนที่ยังมีหนี้สินค้างปลายปี ทั้งที่กู้จากปีก่อน และที่กู้ระหว่างปีการเพาะปลูก 2534/35

เทียนชัย (2533) ได้วิจัยถึงปัญหาการชำระค้ำสินเชื่อเพื่อการเกษตรของเกษตรกร อำเภอคำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 32.53 ไม่ได้นำเงินกู้อะไรไปลงทุนโดยตรงในการสร้างผลผลิต ซึ่งการใช้เงินดังกล่าวไปซื้อเกี่ยวกับการซื้อที่ดินร้อยละ 19.28 ใช้ในการชำระหนี้สินเดิมร้อยละ 13.25 จำนวนเงินกู้ที่ได้รับน้อยกว่าการลงทุนร้อยละ 10.0 และเมื่อเกษตรกรได้รับผลตอบแทนจากการประกอบการร้อยละ 96.25 ไม่ได้ชำระหนี้ แต่ได้นำเงินไปใช้ในการลงทุนต่อไปและนำเงินบางส่วนไปใช้จ่ายด้านอื่นๆ การปฏิบัติตามโครงการที่เสนอร้อยละ 38.75 ของเกษตรกรที่มีปัญหาการใช้เงินทุนไม่เป็นไปตามแผนงานที่กำหนด ปัญหาภาระหนี้สินเกษตรกรร้อยละ 48.75 มีหนี้สินมาก่อน และร้อยละ 75.0 แสดงให้เห็นว่าการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ภายนอกหลายแห่งมีผลกระทบต่อภาระหนี้

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (2537) ได้ทำการวิเคราะห์สภาพการค้างชำระหนี้ของเกษตรกรนั้น พบว่า มาจากหลายสาเหตุ ดังจะกล่าวพอสังเขป

1. เกษตรกรมีความจำเป็นฉุกเฉินในครัวเรือนจึงนำเงินที่จะนำไปชำระหนี้มาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียนบุตร
2. ผลผลิตเสียหายเนื่องจากภัยธรรมชาติ เช่น ขาดน้ำ โรคแมลง เป็นต้น ทำให้ผลผลิตต่ำกว่าเป้าหมาย
3. ปัญหาด้านการตลาด ผลผลิตขายไม่ได้ราคา
4. ขาดการสนับสนุนด้านการผลิต เช่น การส่งเสริม การผลิต การปรับปรุงโครงสร้างการผลิตตามความเหมาะสมในพื้นที่
5. เกษตรกรมีภาระหนี้สินหลายที่ ทั้งสถาบันการเงินในระบบ และนอกระบบ

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วาสนา (2527) ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการธนาคารพาณิชย์ ได้กล่าวไว้ถึงปัญหาเงินกู้ที่ผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามระยะเวลาที่กำหนด มีสาเหตุสำคัญหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านการเงิน ประกอบด้วย การนำเงินไปใช้วัตถุประสงค์ ค่าใช้จ่ายสูงเกินกว่ากำหนด มีภาระหนี้มากเกินไป และพยากรณ์ยอดขายสูงเกินความเป็นจริง

อรวรรณ (2536) ทำการศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้คืนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรออยสะเก็ด จำกัด อำเภอออยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ปีทางบัญชี 2533 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการชำระหนี้คืนของสมาชิกสหกรณ์ โดยเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังต่อไปนี้ หนี้สินทั้งหมด ค่าใช้จ่ายทั้งหมด และรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ปรากฏว่า หนี้สินทั้งหมด รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนและอัตราดอกเบี้ยเงินกู้มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการชำระหนี้คืนของสมาชิกสหกรณ์อย่างมีนัยสำคัญ และผลการศึกษาความยืดหยุ่นของปัจจัยต่างๆ พบว่า การเปลี่ยนแปลงหนี้สินทั้งหมดมีอิทธิพลต่อความสามารถในการชำระหนี้คืนของสมาชิกสหกรณ์มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ และค่าใช้จ่ายทั้งหมดของครัวเรือน ตามลำดับ

สุรพล (2539) ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยทำให้เกิดดอกเบี้ยค้างรับของเงินกู้ประจำ กรณีศึกษาธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขานนทบุรี เชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่ากลุ่มลูกหนี้ที่มีปัญหาในการค้างชำระดอกเบี้ย ส่วนใหญ่เป็นชาย มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพเป็นเจ้าของกิจการส่วนตัว และมีรายได้อยู่ในช่วง 10,000 – 30,000 บาท ใช้เงินผิดวัตถุประสงค์การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และทำการค้ำเกินตัว

ปรีชา (2539) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้เงินกู้ของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า การใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์ ขนาดฟาร์ม และรายได้ในฟาร์มมีความสัมพันธ์กับการชำระหนี้เงินกู้ของเกษตรกรลูกค้า หมายความว่าเกษตรกรที่นำเงินกู้ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์จะมีการชำระคืนไม่ดี ถ้าเกษตรกรมีฟาร์มขนาดใหญ่ และรายได้ในฟาร์มสูงจะมีผลต่อการชำระหนี้เงินกู้

นรัชย์ (2540) ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถชำระคืนเงินกู้ พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถชำระคืนเงินกู้ของลูกค้าธนาคารกรุงเทพจำกัด สาขาศรีนครพิงค์เชียงใหม่ มี 7 ปัจจัย คือ 1) สิ้นเชื่อเดิม ถ้าเคยมีสิ้นเชื่อเดิมที่สาขามาก่อน โอกาสชำระหนี้จะดี 2) ร้อยละภาระหนี้คงเหลือต่อวงเงินที่ได้รับอนุมัติ ถ้าสัดส่วนภาระหนี้คงเหลือยิ่งสูงความสามารถในการชำระหนี้จะลดลง 3) ระยะเวลาผ่อนชำระหนี้ ถ้าระยะเวลาผ่อนชำระยาวนานขึ้นจะทำให้ความสามารถชำระหนี้มีโอกาสดลดลง 4) ระดับรายได้ ถ้ารายได้สูง ความสามารถในการชำระคืนเงินกู้มีโอกาสดลดลง 5) อสังหาริมทรัพย์เดิม ถ้ามีอสังหาริมทรัพย์ความสามารถชำระหนี้คืนมีโอกาสดลดลง 6) อาชีพราชการ ทำให้ความสามารถในการชำระหนี้คืนมีโอกาสมากขึ้น 7) วัตถุประสงค์เพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์มีโอกาสดทำให้ความสามารถในการชำระหนี้คืนลดลง

นิกร (2542) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระคืนสินเชื่อการเกษตรของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาฝาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประเภทของการใช้เงินกู้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร แหล่งเงินกู้อื่นๆ มีความสัมพันธ์ต่อการชำระคืนสินเชื่อเพื่อการเกษตรของลูกค้า ธ.ก.ส. อธิบายได้ว่า เกษตรกรที่กู้เงินเพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการเกษตร มีแนวโน้มที่จะชำระคืนเงินกู้ได้มากกว่าเกษตรกรลูกค้าที่กู้เงินเพื่อใช้ในเงินกู้ประเภทอื่นๆ และที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ส่วนเกษตรกรที่มีแหล่งเงินกู้จากแหล่งอื่นๆ มีความสามารถที่จะชำระคืนเงินกู้ได้มากกว่าเกษตรกรรายอื่นด้วยเช่นกัน